

Mislukt broedgeval van de Zwarte Wouw *Milvus migrans* langs de IJssel bij Doesburg in 2000

Jan Schoppers

In het voorjaar van 2000 deed de Zwarte Wouw *Milvus migrans* een broedpoging in de Havikerwaard langs de IJssel bij Doesburg. In deze bijdrage volgt een beschrijving met discussie.

Methode

Ongeveer de helft van de waarnemingen werd door de auteur verzameld tijdens een broedvogel-inventarisatie en aanvullende bezoeken. De inventarisatie behelsde de Lamme IJssel en twee aangrenzende bosjes (waaronder het broedbos) met plassen bij Doesburg. Dit vond plaats in het kader van het Meetnet Zoete Rijkswateren en het Meetnet Broedvogels van de Provincie Gelderland. Een kwart van de waarnemingen werd verzameld door een groep waarnemers vanaf de IJsseldijk bij Beinum op *c.* 500 m van de broedlocatie. De overige waarnemingen zijn losse meldingen van diverse personen in het gebied rond het broedbos. Het broedbos, lokaal 'het Gat van Jurgens' genoemd, ligt ten zuidwesten en in het verlengde van de Lamme IJssel, een oude arm van de IJssel. Hieronder worden de waarnemingen in chronologische volgorde beschreven (tussen haakjes de initialen van de waarnemers; zie ook dankwoord).

Foto 1. Het nestbos van de Zwarte Wouw in de Havikerwaard met aanzicht op de oostzijde; IJssel in voorgrond en Veluwemassief op achtergrond, 8 september 2000 (Jan Schoppers). *View of the breeding site in the Havikerwaard, with river IJssel in foreground and Veluwe in background.*

Resultaten

De waarnemingen

In chronologische volgorde komen hier de waarnemingen van Zwarte Wouwen in het voorjaar van 2000 aan bod; tussen haakjes staan telkens de initialen van de betreffende waarnemer (zie Dankwoord).

De eerste Zwarte Wouw werd gezien tijdens een bezoek aan het bosje in de vroege ochtend van 10 april (JS). Uit de aalscholverkolonie (96 nesten) die in het bosje aanwezig is, vloog een Zwarte Wouw op; deze ging in een ander deel van de kolonie in een populier zitten. De kolonie ligt aan de noordkant van het bosje aan weerszijde van de grootste plas die het bosje in de lengterichting in tweeën deelt; in deze tijd van het jaar hebben de aalscholvers *Phalacrocorax carbo* eieren of kleine jongen. Na een aantal minuten vloog de vogel uit het bosje in noordwestelijke richting weg maar kwam na tweemaal rondcirkelen terug boven het bosje. De vogel was vrij egaal donker gekleurd zonder lichte onderdelen en kop; het gave verenkleed liet geen rui zien. Het meest opvallende was het ontbreken van een reactie (paniek en opvliegen) bij de Aalscholvers op de aanwezigheid van de Zwarte Wouw. In de zuidhoek werd bij een klein plasje een groot nest ontdekt in een wilg waar dit voorjaar aan was gebouwd. Twee jaar eerder was dit nest gemaakt door een Buizerd *Buteo buteo*; de eigenaar in het jaar erna bleef onbekend. Hoewel er geen duidelijke aanwijzingen voor waren, rees bij de waarnemer het vermoeden (of de hoop?) dat het nest door de Zwarte Wouw als broedplaats was uitgekozen. Het nest zat op c. 140 m afstand van de kolonie van de aalscholvers. Op 120 m afstand werd bovendien een nest van een Havik *Accipiter gentilis* gevonden in een populier; hier zat het vrouwtje op het nest. Verder verbleef er ook een Buizerd in het bosje. Nagenoeg het hele bosje stond onder water.

Op 21 april (BC) werd een Zwarte Wouw gezien bij Doesburg langs de IJssel, laag aankomend vanuit het zuiden waar het beoogde broedbos ligt. Na hoogte te hebben gewonnen, vloog de vogel in noordoostelijke richting naar de Fraterwaard. De vogel vertoonde geen rui en was egaal donker gekleurd.

Op 22 en 23 april (MG, EE) werden dagelijks één of twee Zwarte Wouwen in de buurt van het bosje waargenomen. Op 23 april hadden twee Zwarte Wouwen een conflict met een Buizerd bij een recent gebouwd nest in een populier in de noordoosthoek van het bosje.

Op 24 april (MG, RV) vlogen boven dat nest drie Buizerds, waarvan één exemplaar in conflict was met een Zwarte Wouw. Op dezelfde dag werd een derde Zwarte Wouw gezien, welke door één van de vogels van het 'paar' het gebied uit in de richting van Ellecom werd begeleid. Verder werd die dag (EE, RK) gezien hoe een exemplaar met iets in de poten richting bosje vloog en dat er een jonge kievit *Vanellus vanellus* werd geslagen in de weilanden ten oosten van het bosje.

In de vroege ochtend van 25 april (MG) werd een foeragerende Zwarte Wouw gezien bij de spoorlijn bij Ellecom. Op dezelfde dag (HD) zat een vogel op het nest in de noordoost hoek en vloog een vogel tweemaal met een tak in de richting van dat nest,

waarbij eenmaal op het nest werd geland. Op dezelfde dag (EL) werd ook een vogel gezien in de buurt van het nest in de zuidhoek.

Op 26 april (EL) cirkelde een Zwarte Wouw hoog boven het bosje en ten oosten daarvan boven Beinum bij Doesburg.

Op 29, 30 april en 1 mei (FS) werd het paar gezien op het nabijgelegen landgoed Bingerden op 2 km van het bosje. Daar zat het paar regelmatig bij en op een oud nest van een zwarte kraai *Corvus corone*. Er werd niet gezien dat er iets van dat nest werd meegenomen.

Tijdens een bezoek aan het bosje op 3 mei (JS) werd op het nest in de zuidhoek een Zwarte Wouw aangetroffen. De vogel zat vast op het nest en uitgezonderd de kop met af en toe iets van de snavel was er niets van de vogel zichtbaar. De kop was grijs/bruin van kleur op de boven- en zijkant met op de meeste veertjes een dunne donkere streep in de lengterichting rond de schacht. Rondom en achter het oranjebruine oog zat een donkerbruine rand die eruit zag als een masker. De vogel bewoog geregeld met de kop en leek de aanwezigheid van de waarnemer in de gaten te hebben. Tijdens bijna een uur waarnemen bleef de vogel vast op het nest zitten, zodat het waarschijnlijk was dat er werd gebroed. Het nest zat in de kroon van een wilg op zo'n 16 m hoogte, 3 m onder de top. Het was gemaakt van dunne en dikke takken van wilg en populier; onderin zat een oud stuk plastic verwerkt. Het nest had een doorsnee van c. 90 cm en was c. 90 cm hoog. Onder het nest hingen nogal wat losse takken. Takken met (groene) bladeren waren niet in het nest verwerkt. Onder en rond de nestboom stond water. De vogel (waarschijnlijk het vrouwtje) op het nest had een opvallend lichte kop, dit in tegenstelling tot de vogel die op 10 april werd gezien (waarschijnlijk het mannetje). De laatste werd nu niet waargenomen. Tijdens het bezoek viel er motregen en was het zwaarbewolkt.

Bij een bezoek halverwege de ochtend van 7 mei (JS) vloog bij benadering van het bosje uit een weiland vlakbij het nest een Zwarte Wouw van de grond op. De vogel vertoonde geen rui en verdween achter het bosje. Bij deze vluchtige waarneming leek de vogel vlekkerig bruin van kleur. Op meer dan een km afstand voor Doesburg werd waarschijnlijk dezelfde vogel herontdekt en kreeg hij gezelschap van een andere roofvogel, vermoedelijk een Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* van het paar uit de nabijgelegen Lamme IJssel. Op het nest lag een prooi, een roek *Corvus frugilegus* of een zwarte kraai. Onder in het nest werd nog een rood (stro)touw ontdekt. Op de takken van de wilg rondom het nest zaten dikke klodders verse witte poep, vaak als een omhulsel rondom de takken. De nestboom leek nu droog te staan, maar de meeste andere bomen stonden nog in het water. Rondom het bosje was in de voorafgaande dagen het gras gemaaid en geoogst.

Zowel op 8 als 10 mei (JS) werd het bosje 's middags ruim anderhalf uur geobserveerd vanaf de dijk bij Beinum, maar werd er geen Zwarte Wouw gezien. Op 10 mei verbleef er wel een Buizerd bij en in het bosje in de buurt van het nest van de Zwarte Wouw.

Op 12 mei (JS) was er een waarneming van een Zwarte Wouw in de Vaalwaard langs de IJssel bij De Steeg. De vogel foerageerde boven de dijk langs de IJssel en dook

van c. 10 m hoogte naar iets op de dijk. De vogel vloog gelijk weer op zonder iets in de poten te hebben. Hij verdween op boomhoogte richting Landgoed Middachten en volgde na het passeren ervan de snelweg in noordelijke richting. De vogel miste een handpen (waarschijnlijk H1 of H2) in de linkervleugel en had een licht beschadigde staart. Waarschijnlijk ging het hier om het vrouwtje van het paar.

Een bezoek op 15 mei (JS) aan het bosje vroeg in de ochtend leverde geen Zwarte Wouwen op. Het water in het bosje was flink gezakt waardoor naar de nestboom kon worden gelopen. Onder de nestboom lagen op een walletje vers geplukte veren van een holenduif *Columba oenas*, waarschijnlijk van de Havik. Andere sporen werden niet gevonden onder het nest. Dezelfde dag (HvD) aan het eind van de ochtend werd een Zwarte Wouw gezien met rui in beide vleugels boven de niet ver van bosje gelegen 'Plas van v/d Kamp'.

Op 26 mei (HS) werd boven Dieren-Zuid een Zwarte Wouw gezien die in beide vleugels een veer miste.

Hoewel het vermoeden al bestond dat het broedgeval was mislukt, werd het lot definitief bezegeld op 29 mei. In de nacht van zondag 28 mei op maandag 29 mei raasde er een storm over Nederland. In de vroege ochtend (JS) werd het nest scheefgezakt in de boom aangetroffen. Een deel van het nest lag onder de boom in het water. Onduidelijk was of het nest uit de boom was gewaaid of dat het afbreken van een tak de oorzaak was. Er werden geen eieren of jongen gevonden. In de rest van het bosje bestond de stormschade uit afgewaaide bladeren en afgebroken kleine en grote takken van voornamelijk wilg. Er werden geen Zwarte Wouwen gezien.

Tot half juni zag een inwoner van Ellecom (WS), tijdens het schoffelen in zijn moestuin in de avond, geregeld een foeragerende Zwarte Wouw in de polder tussen Ellecom en de snelweg.

Op 27 juni (JS) vroeg in de ochtend bracht ik weer een bezoek aan het bosje. Het water onder de nestboom was verder gezakt en een deel was drooggefallen. Onder het nest werd een eischaal gevonden van ongeveer 4 cm in doorsnee met daaraan een belangrijk deel van het eivlies (Foto 2). De eischaal en het vlies werden meegenomen. De eischaal was vuilwit van kleur, zonder glans en heeft in het midden een doorschijnend bruinrood vlekje. Het eivlies was meer wit van kleur en heeft geen glans. Verder werd er nog een oude ruiveer (handpen 8 of 9) gevonden van een Buizerd. Er werden geen Zwarte Wouwen gezien.

Op 6 juli (FB) werd de laatste waarneming gedaan van een Zwarte Wouw. In de vroege ochtend werd een vogel gezien in de Vaalwaard langs de IJssel bij De Steeg, opvliegend uit een boom richting de Havikerwaard aan de andere zijde van de IJssel. De vogel werd omschreven als licht van kleur; het was onbekend of de vogel rui vertoonde.

Op 12 juli (JS) werd midden op de dag een laatste bezoek aan het bosje gebracht. Er stond geen water meer rond het nest. Tussen de takken op de grond onder het nest werd nog een eivlies gevonden met een klein stukje (0.5 cm⁵) eischaal eraan. Op het eivlies zat veel vuil en het was enigszins vergaan. Zowel het eivlies als het stukje ei vertoonden gelijkenis met dat gevonden op 27 juni. Ook deze vondst werd

meegenomen. Verder werden onder het nest enkele veren van een jonge zwarte kraai of roek gevonden, waarschijnlijk van het exemplaar dat op 7 mei op het nest lag. Zwarte Vrouwen waren niet aanwezig.

Foto 2. Resten van eischa(a)(l)(en) van de Zwarte Wouw, gevonden onder het nest op 27 juni 2000 (Jan Schoppers). *Remains of egg shell(s) found underneath the Black Kite nest on 27 June 2000.*

Nestboom, nestbos en omgeving

Het nest zat in een schietwilg *Salix alba* van c. 20 m hoog. Op borsthoogte had de boom een doorsnee van 39 cm en de stamdikte bij het nest was amper 10 cm. Onder de kleine kroon had de boom nauwelijks zijtakken van formaat, alleen dunne uitlopers van 50-100 cm. De boom helde zeer sterk (bijna 6 m uit het lood) naar het oosten. 'Een lange spriet die het ogenschijnlijk niet makkelijk had door de lichtconcurrentie met andere bomen' leek een passende omschrijving. Direct naast de nestboom stond een forse wilg met veel zijtakken en een doorsnee van 53 cm op borsthoogte. De nestboom stond op 3 m van een plasje, aan de voet van een laag walletje. Tussen het walletje en de bosrand was een laagte en de afstand tot de bosrand bedroeg 23 m.

Het nestbosje is begin jaren vijftig ontstaan na een ontkleining. Het is daarna aan zijn lot overgelaten en er ontstond een natuurlijke opslag van wilg. Verder staan er verspreid wat populieren, die waarschijnlijk zijn aangeplant. Dode en omgewaaide wilgen zijn karakteristiek voor het bosje. Een struiklaag is aanwezig in de randen en open gedeeltes; deze bestaat uit wilg en meidoorn. Het bosje is 10 ha groot en heeft een rechthoekige vorm (250x400 m). Ruim eenderde deel (3.6 ha) bestaat uit water in de vorm van drie plasjes (één grote en twee kleine). Het bosje is particulier

eigendom, niet opengesteld voor publiek en er lopen geen wandelpaden doorheen. In de hoek aan de noordzijde staat een hoogzit. In het bosje zijn 40 soorten broedvogels (Bijlage 1) vastgesteld. Waarschijnlijk geven die een nog betere karakterisering van het bosje dan al het voorafgaande. Opvallend is dat er een aantal soorten tussen zitten van oud loofbos en dood hout, zoals grote bonte specht, kleine bonte specht, grauwe vliegenvanger, boomklever, boomkruiper en spreeuw.

Op en rondom het nabijgelegen Landgoed Bingerden zijn een aantal roekenkolonies (kortste afstand 800 m) en een kleine kolonie van de blauwe reiger *Ardea cinerea*. Het bosje ligt in de Havikerwaard (c. 1400 ha) welke in het noordwesten wordt begrensd door de Veluwe en voor het overige door de IJssel die in dit gedeelte een grote slinger maakt. Het gebied bestaat hoofdzakelijk uit agrarisch cultuurland (vooral grasland), afgewisseld door meidoornhagen, rijen populieren en knotwilgen en populieren- en wilgenbosjes. Verder liggen er een oude aftakking van de IJssel en een aantal plassen. De afstand van het bosje tot de Veluwe bedraagt 3.2 km, tot de IJssel 0.4 km en tot het dorpje Beinum 0.8 km. De Havikerwaard wordt doorsneden door twee verkeersaders, een rijksweg in het noorden op 2 km en een snelweg in het westen op bijna 2.5 km. Ten zuiden van het bosje loopt op 1 km afstand een minder drukke weg tussen Westervoort en Doesburg. Door de geïsoleerde ligging is er in de rest van het gebied nauwelijks verkeer. Een belangrijk deel van het gebied is in bezit van Landgoed Middachten en wordt verpacht aan boeren.

Discussie

Broedgevallen in Nederland

Het broedgeval bij Doesburg is het derde gepubliceerde geval voor Nederland. De eerste was in de Wieden in NW-Overijssel in 1984 (Veldkamp 1985); deze mislukte in de eifase. Het tweede broedgeval was succesvol (1 jong uitgevlogen) en vond plaats bij recreatieplas Busloo bij Twello in 1996 (Versteeg & Voskamp 1996). Daarnaast zijn er uit diverse jaren meldingen van overzomerende vogels zonder dat een broedgeval kon worden aangetoond (Versteeg & Voskamp 1996, Bijlsma 1993). Eén uitgevlogen jong op drie broedpogingen is weinig, maar past bij een soort aan de rand van zijn verspreidingsgebied. De dichtstbijgelegen populatie is die in de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen met een schatting van 10-20 paren voor 1990-95 (GRO & WOG 1997). Het dichtstbijzijnde paar broedt in het district Kleef; de stad Kleef ligt op 6 km over de grens bij Lobith (Franken 1996). De populatie in Duitsland wordt geschat op 5000-7000 broedparen, maar dit is waarschijnlijk te optimistisch: een aantal van 2500 lijkt realistischer. Het aantal in heel Europa (uitgezonderd Rusland met 50.000-70.000) wordt geschat op 28.000 broedparen. In alle landen is een afname geconstateerd, behalve in Luxemburg en België waar de soort licht toeneemt (R.G. Bijlsma *in* Hagemeijer & Blair 1997).

Hoewel het maar om drie broedgevallen gaat, is het opmerkelijk dat ze plaatsvonden in het stroomgebied van de IJssel. Het zou kunnen dat er meer en ouder bos staat dan langs de andere grote rivieren als Maas, Waal en Neder-Rijn. Een andere optie is dat

Zwarte Wouwen de zuid-noord gelegen IJssel volgen in het voorjaar tijdens de trek waardoor de kans groter is dat ze een geschikt broedhabitat passeren.

Zijn de recente broedgevallen en overzomerende vogels de voorbodes van een definitieve vestiging in Nederland? Die kans lijkt voorlopig niet groot, omdat de soort aas op zijn menu heeft staan waardoor de kans op vergiftiging groot is. Bij de Rode Wouw *Milvus milvus* bleek dat -naast een kwijnende buurpopulatie- ook een belangrijke hindernis die succesvolle vestiging als broedvogel in Nederland in de weg stond (Bijlsma *et al.* 2001).

Oorzaak van mislukking

De twee eiresten onder de nestboom waren hoogstwaarschijnlijk afkomstig uit het nest van de Zwarte Wouw. De kleur van de grootste eischaal komt sterk overeen met de beschrijving van de eieren in Ortlieb (1998). De kleinste eischaal is qua kleur gelijk aan de grootste, maar het is zo miniem dat uitsluitsel niet kan worden gegeven. Een belangrijke vraag betreft de oorzaak van het mislukken van dit broedgeval. Hoewel de kwaliteit van de waarnemingen wisselend is, vallen er toch een aantal dingen op. Tot en met 1 mei is er regelmatig een paar gezien, daarna ging het telkens om één exemplaar. Vaak betrof het een exemplaar met bruine of lichte delen in het verenpak, niet donker van kleur zoals het mannetje. Vanaf 12 mei ging het bovendien telkens om een exemplaar met rui in één of beide vleugels. Bij Zwarte Wouwen beginnen de meeste vrouwtjes in de tweede helft van mei met de rui; de mannetjes beginnen pas in de tweede helft van juni, en een groot aantal nog later (Ortlieb 1998). Het heeft er daarom alle schijn van dat het mannetje na begin mei van het toneel is verdwenen, waardoor de aanvoer van prooi voor het vrouwtje wegviel en ze genoodzaakt was het nest te verlaten. Naar de oorzaak van het verdwijnen van het mannetje is het gissen, maar dat hij aan zijn eind is gekomen lijkt waarschijnlijk. Als belangrijke doodsoorzaken noemt Ortlieb (1998): afschot (tijdens trek), verkeer, elektriciteitsleidingen en vergiftiging. Verder wordt de Havik genoemd als belangrijkste predator van jonge en adulte vogels. Elektriciteitsleidingen zijn in de omgeving niet aanwezig en het gebied was tot nu toe niet berucht vanwege afschot of vergiftiging. Het gebied staat wel bekend om het strenge toezicht, uitgevoerd door jachtopziensers in dienst van Landgoed Middachten. Onbevoegden die buiten de weinige paden lopen worden hierdoor snel opgemerkt. Rond het nest van de Havik in hetzelfde bosje (zeker 1 jong uitgevlogen) zijn geen plukresten van een Zwarte Wouw gevonden. Er zijn verder geen Zwarte Wouwen als verkeersslachtoffer gemeld.

Nestkeuze

Opvallend bij het paar was dat ze een aantal dagen bij twee andere nesten verbleef. Naast een oud kraaiennest op Bingerden ging het waarschijnlijk om een nieuw nest van een Buizerd dat na 10 april gebouwd is in de noordoosthoek van het bosje. De late start rechtvaardigt het vermoeden dat het buizerdpaar van hun eerste nest werd verdreven door de Zwarte Wouwen, iets dat regelmatig voorkomt binnen het

verspreidingsgebied van beide soorten. In Ortlieb (1998) wordt melding gemaakt van oude roofvogelnesten in de buurt van het nest, die in gebruik waren als plukplaats. Misschien werd het nest in de noordoosthoek daar ook voor gebruikt, deed het dienst als overgeefplek van nestmateriaal of was het een plek voor de versterking van de paarband.

Het uitgekozen nest had een forse omvang maar was niet uitzonderlijk. In de ogen van de waarnemer leek het nest vanaf het begin te groot voor de iele boom waarin het zat. In Ortlieb (1998) staan zeven gevallen van nesten die uit de boom zijn gevallen, meest in de jongenfase, waaronder éénmaal door storm.

De nestomgeving is kenmerkend voor Zwarte Wouwen: een natuurlijk, vrij oud wilgenbos als nestbos in de uiterwaard langs de rivier met in de directe omgeving kleine bosjes en bomenrijen, plassen, snelweg en kolonie(s) van aalscholver, blauwe reiger en roek (potentiële voedselbronnen).

Timing broedcyclus

Op 10 april was er een bijna compleet nest aanwezig. Vermoedelijk waren de vogels al begin april of eind maart op de broedplaats aanwezig, vergelijkbaar met Zwarte Wouwen die in Midden-Duitsland broeden (Ortlieb 1998). Doortrek van de Zwarte Wouw in de regio zowel als landelijk vindt plaats tussen half april en half mei (R. Vogel *in* Kwint & Sierdema 1997, Koffijberg & van Winden 2000).

In principe moet elke waarneming in het voorjaar met meer dan normale aandacht worden gevolgd en dat geldt zeker voor waarnemingen vóór half april. Zwarte Wouwen gedragen zich doorgaans weinig opvallend rond het nest; daar was het paar bij Doesburg geen uitzondering op.

Actieradius

De grootste afstand van een waargenomen Zwarte Wouw tot het bosje beliep ruim 4 km, maar de meeste waarnemingen lagen binnen een straal van 2 km. Bij het broedgeval bij Busloo in 1996 (Versteeg & Voskamp 1996) was de afstand maximaal 6.5 km. De afstanden van de waarnemingen tot het nest wijken niet af van het gangbare beeld bij de Zwarte Wouw. Hoewel nauwelijks iets bekend is over het voedsel van het paar bij Doesburg, lijkt het gezien de waarnemingen waarschijnlijk dat het meeste in het agrarisch cultuurland en langs de snelweg (aas) werd verzameld.

Tot slot

Deze broedpoging werd in de gaten gehouden door verschillende waarnemers, zonder dat ze het van elkaar wisten. Geen enkele waarnemer hing het aan de grote klok, zodat gelukkig een eventuele massale toestroom van nieuwsgierige waarnemers achterwege bleef. De kwaliteit en de kwantiteit van de opgetekende waarnemingen varieert echter enorm. Dikwijls werden belangrijke zaken als verenkleed, gedrag en rui niet eens genoteerd in het veld. Bij waarnemingen en broedgevallen van zeldzame soorten als de Zwarte Wouw kun je nooit te veel noteren!

Dank

De volgende waarnemers verstrekten informatie: Fred Balduk (FB), Bob Coenen (BC), Han Derks (HD), Harvey van Diek (HvD), Erik Ernens (EE), Mark Gal (MG), Robert Keizer (RK), Erik Lam (EL), Wilke Schoemaker (WS), Henk Sierdsema (HS), Frans Stam (FS) en Roy Verhoef (RV). Rob Bijlsma, Erik Ernens, Erik Lam en Carola Schoppers voorzagen een eerdere versie van commentaar.

Summary: Failed breeding attempt of Black Kite *Milvus migrans* along the IJssel near Doesburg in 2000

After earlier breeding attempts in The Netherlands in 1984 (failed during egg stage, De Wieden) and 1996 (1 fledgling, elsewhere along the IJssel), a third breeding case was recorded in 2000 in a partly flooded woodlot (10 ha) along the river IJssel in the eastern Netherlands (Photo 1). The nest was situated at a height of 16 m in a *Salix alba*, at 140 m distance of a small Cormorant *Phalacrocorax carbo* colony. The same woodlot also held active nests of Goshawk *Accipiter gentilis* and Common Buzzard *Buteo buteo* (Appendix 1). The old nest had been built by a Common Buzzard and twigs and plastic were added by the Black Kite pair in April. An incubating bird, probably the female, was seen on 3 May. Although a single bird was still present on 7 May (not seen on the nest), the nest was presumably already deserted by then. Throughout May and June, a single moulting bird (thought to have been the female) was seen in the vicinity of the nest site, up to 4 km away (but mostly within 2 km). The last observation dates from 6 July. The nest partly collapsed during a gale in the night of 28/29 May, after which egg shell remains were found underneath (Photo 2). The reason of nest failure remained a mystery. The disappearance of the male may have been crucial, but the storm in late May would have aborted the nesting attempt anyway (lopsided position of nest because of gale).

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1993. Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Franken F. 1996. Brutversuch des Schwarzmilans (*Milvus migrans*) im Naturschutzgebiet Krickenbecker Seen (Kreis Viersen). Charadrius 32: 82-83.
- GRO (Gesellschaft Rheinischer Ornithologen) & WOG (Westfälische Ornithologen-Gesellschaft) 1997. Rote Liste der gefährdeten Vogelarten Nordrhein-Westfalens. Charadrius 33: 69-116.
- Koffijberg K. & van Winden E. 2000. Doortrekkers *pur sang*: Rode en Zwarte Wouw. SOVON-Nieuws 13: 21-22.
- Kwint N.D. & Sierdsema H. 1997. Van Roze Pelikaan tot Kruisbek; Bewerking van het waarnemenarchief Vogelwerkgroep Arnhem e.o. 1970-1995. Rapport Vogelwerkgroep Arnhem 97-1, Arnhem.
- Ortlieb R. 1998. Der Schwarzmilan. Neue Brehm-Bücherei 100. Westarp Wissenschaften, Hohenwarsleben.
- Veldkamp R. 1985. Broedgeval van Zwarte Wouw *Milvus migrans* in NW-Overijssel. Limosa 58: 122-123, 183.
- Versteeg R.C.L. & Voskamp P.J. 1996. Eerste geslaagde broedgeval van de Zwarte Wouw *Milvus migrans* in Nederland. De Takkeling 4(3): 15-20.

Adres: Worth Rhedenseweg 22, 6991 DW Rheden.

Bijlage 1. Aantal territoria van broedvogels in het bosje (10 ha) in 2000. + = aanwezig als broedvogel, niet geteld en ? = onbekend. *Number of territories of breeding birds in the woodlot (10 ha) in which the Black Kite bred in 2000.*

Fuut <i>Podiceps cristatus</i>	1	Bosrietzanger <i>Acrocephalus palustris</i>	3
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo</i>	96	Kleine Karekiet <i>A. scirpaceus</i>	4
Knobbelzwaan <i>Cygnus olor</i>	1	Tuinfluitsier <i>Sylvia borin</i>	2
Grauwe Gans <i>Anser anser</i>	4	Zwartkop <i>S. atricapilla</i>	4
Nijlgans <i>Alopochen aegyptiacus</i>	1	Tjiftjaf <i>Phylloscopus collybita</i>	5
Krakeend <i>Anas strepera</i>	1	Fitis <i>P. trochilus</i>	2
Wilde Eend <i>Anas platyrhynchos</i>	3	Grauwe Vliegenvanger <i>Muscicapa striata</i>	2
Zwarte Wouw <i>Milvus migrans</i>	1	Staartmees <i>Aegithalos caudatus</i>	1
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	1	Matkop <i>Parus montanus</i>	1
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	1	Pimpelmees <i>P. caeruleus</i>	?
Meerkoet <i>Fulica atra</i>	5	Koolmees <i>P. major</i>	?
Koekoek <i>Cuculus canorus</i>	1	Boomklever <i>Sitta europaea</i>	1
Houtduif <i>Columba palumbus</i>	?	Boomkruiper <i>Certhia brachydactyla</i>	5
Zomertortel <i>Streptopelia turtur</i>	1	Vlaamse Gaai <i>Garrulus glandarius</i>	+
Grote Bonte Specht <i>Dendrocopos major</i>	2	Spreeuw <i>Sturnus vulgaris</i>	+
Kleine Bonte Specht <i>D. minor</i>	1	Vink <i>Fringilla coelebs</i>	+
Winterkoning <i>Trogl. troglodytes</i>	?	Groenling <i>Carduelis chloris</i>	1
Heggenmus <i>Prunella modularis</i>	?	Appelvink <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1
Roodborst <i>Erithacus rubecula</i>	?	Rietgors <i>Emberiza schoeniclus</i>	1
Merel <i>Turdus merula</i>	?		
Zanglijster <i>T. philomelos</i>	1		

Buizerd en Ekster, allebei cultuurvolgers, Overdiemerpolder, 21 november 1999 (Nirk Zijlmans). *Common Buzzard and Magpie, both adapted to man-dominated landscapes in The Netherlands.*